

LINDA
OLSSON

DE SCHRIJFSTER VAN *Astrid & Veronika*

HERINNERING

aan de

LIEFDE

Over het boek

De Zweedse arts Marion woont al vijftien jaar alleen aan de kust van Nieuw Zeeland. Wanneer ze een beschadigd zevenjarige jongetje ontmoet, Ika, dwingt dat haar de confrontatie met haar eigen traumatische verleden aan te gaan. Misschien lukt het haar zichzelf eindelijk te vergeven. En de mensen die ze heeft achtergelaten.

Linda Olsson combineert zeer vakkundig de scènes uit Marions verleden met haar streven om Ika te redden van zijn gewelddadige omgeving, en toont op liefdevolle wijze de breekbaarheid van herinneringen en de helende kracht van het hart.

Herinnering aan de liefde is een prachtig geschreven roman die een warm en liefdevol beeld schetst van de verschillende vormen van liefde – de vernietigende, de verboden en uiteindelijk de helende liefde.

Over de auteur

Linda Olsson (Stockholm, 1948) studeerde rechten, waarna ze als jurist in het bankwezen werkte. Ze woonde in Zweden, Kenia, Singapore, Engeland en Japan en vestigde zich uiteindelijk in 1990 in Nieuw Zeeland. Haar debuutroman *Astrid & Veronika* werd in 2006 in Zweden uitgeroepen als beste roman van het jaar, en werd een internationale bestseller. Daarna volgde in 2008 het hartverscheurende en ontroerende *Sonate voor Mirjam*. De filmrechten van beide romans werden verkocht. *Herinnering aan de liefde* is haar derde roman.

Van dezelfde auteur

Astrid & Veronika
Sonate voor Mirjam

Bezoek onze internetsite www.awbruna.nl voor informatie over onze boeken, volg [@AWBruna](https://twitter.com/AWBruna) op Twitter of bezoek onze Facebook-pagina: [Facebook.com/AWBrunaUitgevers](https://www.facebook.com/AWBrunaUitgevers).

Linda Olsson

Herinnering aan de liefde

A.W. Bruna Fictie

Oorspronkelijke titel

The Memory of Love

Copyright © Linda Olsson 2011

Published in agreement with Stilton Literary Agency.

Vertaling

Josephine Ruitenberg

Omslagbeeld

© Rue des Archives / Hollandse Hoogte

Omslagontwerp

b'IJ Barbara

© 2014 A.W. Bruna Uitgevers

ISBN 978 90 229 6045 5

NUR 302

Voor mijn moeder

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting pro (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Het verbond dat we sloten was het gewone verbond
van mannen & vrouwen in die tijd

Ik weet niet waarom we dachten
dat onze karakters
bestand zouden zijn tegen de manco's van het mensenras

Tot ons geluk, of ongeluk, wisten we niet
dat het mensenras dergelijke manco's had
en dat die ons evengoed ten deel zouden vallen

Net als iedereen dachten we dat we heel bijzonder waren

Jouw lichaam is even levend voor me
als vroeger; meer nog zelfs

omdat ik beter besef
wat het wel en niet kon doen

het is niet langer
het lichaam van een god
of iets wat macht over mijn leven heeft

Volgend jaar zou het 20 jaar zijn geweest
en jij bent verspild, nodeloos dood,
jij die de sprong had kunnen wagen
waarover we, te laat, spraken

die ik nu beleef
niet als een sprong
maar als een opeenvolging van korte, verrassende
bewegingen

stuk voor stuk uit elkaar voortvloeiend

Van een overlevende door Adrienne Rich
(Vertaling: Renée Delhez)

1

Het was donderdag en ik maakte soep. Dat was intussen een vaste gewoonte geworden. Deze week was het Griekse vissoep. De groenten stonden te koken, waardoor het raam boven de gootsteen beslagen was. De keuken bood uitzicht op het strand en de eindeloze zee, die op dat moment alleen een vaag grijs vlak was achter het laagje condens. Ik had de vis schoongemaakt, drie kleine snappers, en was bezig met de *avgolemono*, de ei-citroensaus. De citroenen zagen er armetierig uit, maar toen ik ze doorsneed kwam er een heerlijke geur vrij. Nooit had ik citroenen geproefd met meer smaak en aroma dan die van de boom achter het huis. Ik klopte de eiwitten, schepte het eigeel er voorzichtig doorheen en voegde het citroensap toe. Daarna hakte ik de peterselie fijn, en toen stond alles klaar. Nu moesten alleen de groenten nog gaar worden, zodat ik de vis erbij kon doen en op het laatste moment de avgolemono en peterselie erdoor kon roeren. Ik had even tijd om op de drempel te gaan zitten. Op de veranda hing een hangmat en er stonden een paar rotanstoelen, maar die gebruikte ik zelden. Ik zat liever op de drempel.

‘Marianne,’ zei ik bij mezelf. ‘Marianne.’

De laatste tijd had ik er behoefte aan die naam te proeven. Ernaar te luisteren. Misschien weer in ere te herstellen. Het was een rare gewaarwording, alsof hij nog niet echt van mij was. Of misschien was hij wel van mij, maar dan in een andere

tijd, ver van hier, weggesloten in een andere kamer. Ik had me aangewend hem een paar maal per dag te keuren. Wanneer ik daarmee begonnen was wist ik niet precies, maar het was al enige tijd geleden. Ik vroeg me af wat voor indruk het op vreemden zou maken, een vrouw van middelbare leeftijd die op de drempel van haar huis haar eigen naam zit te mompelen. Maar er was niemand anders bij. Alleen Kasper, mijn rode kat, die er met zijn loom knipperende groene ogen uitzag alsof hij het allemaal al eens had gezien en alles best vond. Hij zat naast me, dichtbij maar niet te dichtbij, toch in zijn eigen domein. Zo beviel het ons allebei, denk ik. Samen maar tegelijk apart. Zoals altijd bleef hij rustig en geduldig zitten terwijl ik mijn vreemde oefeningen deed. Of hoe je het ook moest noemen.

‘Marianne,’ herhaalde ik. Het was vreemd om te merken dat mijn lichaam op de klank reageerde. Na al die jaren.

Het was een warme klank. De kleur was rood, en de naam brandde op mijn tong voordat hij als een vlam van mijn lippen vonkte.

Marion daarentegen rolde lichtblauw, bijna grijs uit mijn mond, bleek en koel, en loste meteen weer op.

Marion.

Marianne.

Ik stond op en liep de veranda over en de trap af naar het zand. Het droge duingras ruiste in de lichte bries. Ik draaide me om en keek even naar mijn huis. Het kleine bouwsel, betimmerd met houten planken, was onderdeel geworden van mijn eigen wezen en daardoor besteedde ik er maar zelden bewust aandacht aan. Ik deed een paar stappen achteruit en keek ernaar, zoals het voor me lag op het zand. Er lag zand binnen en buiten. Dat stoorde me niet meer, en ik had elke poging om de vloer schoon te houden dan ook al lang geleden

opgegeven. Ik was vaker buiten dan binnen en het idee dat het onderscheid tussen die twee steeds verder was vervaagd, stond me wel aan. Het was alsof het huis met alles erin langzaam oploste en uiteindelijk één zou worden met het zand waarop het stond. Tegenwoordig stapte ik op blote voeten over de drempel zonder het zand van mijn voeten te vegen. Het had lang geduurd voor ik dat stadium had bereikt.

Ik wist dat de meeste mensen zouden vinden dat het huis wel een verfje kon gebruiken. Maar ik vond het goed zoals het was, geschuurd door de wind en het zout van de zee. Het was zachtgrijs geworden, in een bepaald licht bijna zilverig, en de planken voelden glad en zacht aan.

Pal aan het strand, had er in de brochure gestaan. Destijds was dat een aanbeveling geweest. Nu niet meer, vermoedde ik. In elk geval niet aan deze kust, met zijn lage, vriendelijk glooiende duinen die maar een klein stukje boven zee uitstaken. Maar het uitzicht was uiteraard hetzelfde gebleven. Dat kon je niet negeren, zelfs na al die jaren niet. De eindeloze zee die van de ene minuut op de andere subtiel van kleur en karakter veranderde. Nooit hetzelfde en toch altijd dezelfde. Al voordat er werd gesproken over het broeikas-effect en smeltend poolijs hadden de duinen een wankel, onzeker fundament gevormd voor een huis. Oktoberstormen verzwolgen vaak grote hoeveelheden zand en voerden het mee naar zee. Ik maalde niet om die onzekerheid, om de hachelijkheid van mijn bestaan. Om het altijd aanwezige, onderbewuste besef van het langzaam wassende water dat mijn huis op een dag zou loswrikken van de grond en meevoeren naar zee. Of de kolossale golf die het in één snelle donderende klap zou optillen. Dat laatste scenario stond me het meest aan. En ik zou me gewonnen geven. Ik had mezelf ervan overtuigd dat ik daartoe bereid was.

Maar tot die dag bleef ik waar ik was. Ik maakte elke ochtend een strandwandeling. Dat was ik gaan doen om mijn bestaan vorm en structuur te geven, kort nadat ik was teruggekomen en hier was gaan wonen. Of misschien om iets te hebben om me aan vast te klampen. Maar de halfhartige, plichtmatige wandelingen waren na verloop van tijd veranderd in geroutineerde en doelgerichte tochten, die in zekere zin deel uitmaakten van mijn werk. Als je het werk kon noemen. Op mijn ochtendwandelingen verzamelde ik mijn materiaal. Wrakhout. Stenen en schelpen. Noten en zaden. Veren en botten. Allemaal gepolijst door de zee en zacht in mijn handen, elk voorwerp op zijn eigen manier. In het begin had het verzamelen geen specifiek doel gehad. Mijn blik bleef haken aan een stuk hout dat in het schuim van de zich terugtrekkende zee heen en weer rolde, en dan bukte ik afwezig om het op te rapen en hield het in mijn hand terwijl ik verder liep. Het kon ook een steen zijn, die in het natte zand steevast meer kleur had dan droog in mijn hand. Maar het voelde altijd zacht aan. Troostend. Later was ik een mand gaan meenemen en langzamerhand was het verzamelen een doel op zich geworden. Daardoor was het karakter van mijn wandelingen natuurlijk veranderd. Het waren eigenlijk geen wandelingen meer, maar expedities. Zoektochten. Nog steeds bepaalden ze mijn tijd en mijn gedachten.

Ze noemden me ‘de kunstenaars’. En ‘de dokter’. Of gewoon ‘haar’ of ‘die buitenlandse’. Daarmee maakten ze duidelijk dat ik niet een van hen was. Ik werd op allerlei manieren aangeduid, alleen niet met mijn naam. Die bestond niet voor hen. Niettemin waren de mensen vriendelijk. Ze stonden niet snel met een oordeel klaar. Misschien waren ze gewoon niet zo

geïnteresseerd. Tot op zekere hoogte kon je hier zijn wat je wilde. Het leek of deze plek een bepaald soort mensen trok. Grootmoedig en ruimdenkend. Dat gold natuurlijk niet voor iedereen. Net als overal waren er ook anderen: mensen die liever namen dan gaven. Maar over het algemeen woonden hier aardige mensen die van nature geneigd waren om anderen met rust te laten.

Daar had ik over nagedacht, over dat geven en nemen. Ik was tot de conclusie gekomen dat er twee soorten mensen waren: zij die dingen creëerden en produceerden, en zij die leefden van het werk van anderen. Niet alleen in materieel opzicht en zeker niet alleen hier, in deze omgeving. Eigenlijk viel het hier juist wel mee. Nee, ik bedoelde in het algemeen en overal. Ik wist niet eens of de ene soort beter was dan de andere. Misschien moesten beide er wel zijn. Maar vreemd genoeg had ik de indruk dat de laatste – de nemers – de overhand had gekregen. Het leek wel of degenen die het werk van anderen beheerden hoger werden beloond dan de makers zelf. Dat was toch zeker niet altijd zo geweest? Ik vroeg me af wanneer dat veranderd was en of het zich weer zou herstellen.

Daar zat ik dan, met mijn voeten in het zand, en ik was zo dom om te pretenderen dat ik overal buiten of misschien zelfs boven stond. Dat de wereld geen greep op me had en geen invloed op mijn leven. Maar niemand kan ontsnappen aan het feit dat de rest van de wereld bestaat. Alleen al door mijn fysieke aanwezigheid maakte ik er deel van uit. De afgelegen plek waar ik woonde was op allerlei manieren met de buitenwereld verbonden en daar kon ik niets aan veranderen. Ik kon de wereld negeren zoveel ik wilde, maar toch zou die er altijd zijn en mij en mijn omgeving beïnvloeden.

Achter het huis lag mijn tuintje. Of misschien was dat een

te weidse term voor het zanderige lapje grond waar ik tomaten, sla, uien en kruiden kweekte. En waar mijn citroenboom stond, die me, ondanks de voortdurende geseling door de wind, een overvloed aan onooglijke vruchten schonk. Hij moest wel heel oud zijn, ouder dan het huis. Ouder dan ik, waarschijnlijk. De korte, knobbelige stam was van onderen vrij breed en vertoonde littekens van weggesnoeide takken. Er stonden een grapefruitboom en een feijoa naast, maar dat waren jonge metgezellen van de citroenboom. Toen ik hier pas woonde had ik overwogen aardappels en kumara's, zoete aardappels, te planten om meer in mijn eigen behoeften te kunnen voorzien. Maar de gedachte aan de beperkingen die een echte tuin me zou opleggen had me tegengehouden. Nu kon ik de boel wekenlang achterlaten zonder dat er veel gebeurde. De tomaten moesten natuurlijk geregeld water hebben, maar toen ik ze eens een paar dagen achtereen niet had kunnen verzorgen, stond ik te kijken van hun veerkracht.

Afgezien van mijn tuin en mijn kat had ik heel weinig gezelschap. Een enkele keer maakte ik een afspraak met Sophie, maar niet vaak meer. De gedachte achter onze gezamenlijke huisartsenpraktijk was juist altijd geweest dat degene die geen dienst had dan ook echt vrij was. Zij was veel jonger dan ik en had drie kleine kinderen. We hadden een paar jaar samen een praktijk gehad en dat was goed bevallen. Ik had plezier gehad in mijn werk, en misschien was de sociale kant ervan, het contact met mijn patiënten, een vorm van compensatie geweest voor het privéleven dat ik nauwelijks had. Maar op een dag had ik besloten ermee te stoppen. Ik wilde meer tijd hebben voor mijn creatieve bezigheden. We hadden onze regeling veranderd en nu fungeerde ik af en toe als waarnemer. Dat leek steeds minder voor te komen. In zekere zin was mijn

leven eenzamer geworden, maar ook rijker. Ik had heel weinig menselijk contact, maar ik genoot van het gevoel van vrijheid. Ik had mijn leven ingericht zoals ik het prettig vond en had het gevoel gehad dat dit tot aan mijn dood genoeg zou zijn. Maar het liep anders.

Mijn naaste buur was een boer die op de heuvel aan de overkant van de weg woonde. George Brendel. Ik wist niet veel van hem, maar was me er altijd van bewust geweest dat hij net als ik niet van hier was. Hij sprak met een licht accent dat heel soms hoorbaar was. Hij had een flinke lap grond, maar het enige vee dat hij hield was een kudde schapen. Net als George en ik waren ook zij buitenbeentjes; ze pasten niet helemaal in deze omgeving. Om te beginnen hoorden er in dit deel van het land eigenlijk geen schapen. Bovendien waren de schapen van George klein en hadden ze zwarte poten. Er was maar één plek waar ik ooit zulke schapen had gezien: op Gotland in de Oostzee. Het was me een raadsel waar Georges kudde vandaan kwam. Ze graasden onder zijn olijfbomen, een andere curiositeit, want niemand kweekte hier olijven. Net als hun eigenaar hadden de schapen langzaam het recht opgeëist om hier te zijn, niet als een inheemse soort maar als een gedoogde rareiteit.

Kennelijk was er één factor die Georges tekortkomingen als boer verklaarde: hij had geld. Ik had geen idee waar die gedachte vandaan kwam, maar het leek een algemeen aanvaarde theorie: George Brendel was ongeschikt als boer doordat hij geld had. Hij woonde hier al veel langer dan ik, en in de loop van de jaren had hij toch respect weten te winnen, weliswaar niet als boer maar wel als persoon. Hij was actief in het gemeenschapsleven en zat in de gemeenteraad.

Ik was weleens op zijn boerderij geweest, maar nooit bij hem binnen. Ik dacht niet dat hij een gezin had, maar eigen-

lijk wist ik niet veel over zijn privéleven. Hij zei altijd dat hij mijn kunstwerken mooi vond en als hij iets kocht, betaalde hij ervoor in vlees, olijfolie of gunsten. Altijd te royaal. Ik beschouwde het als liefdadigheid. Maar misschien was het iets anders, iets wat ik liever niet analyseerde. Nadat we elkaar langzaam enigszins hadden leren kennen, treuzelde hij soms een beetje op mijn drempel als hij langskwam, alsof hij nog iets wilde zeggen. Vreemd genoeg stoorde het me niet, maar ik moedigde het ook niet aan. Ik had hem nog nooit binnengevraagd. Er was een tijd geweest dat ik zijn geschenken niet had kunnen aannemen en hem zeker niet de kans had gegeven te treuzelen. Maar na verloop van tijd was ik zijn attenties, materieel of anderszins, dankbaar gaan aanvaarden. Soms ving ik toevallig zijn blik en bleef hem heel even aankijken. Maar er was nooit een duidelijke reactie geweest. Hij had geen initiatief ontplooid, geen actie ondernomen. Het was bij dat onzekere treuzelen op mijn drempel gebleven.

Er waren ook een paar burens die me nu en dan vis gaven en soms een langoest. Of zelfs oesters en sint-jakobsschelpen. Ik vermoedde dat ze medelijden met me hadden en dachten dat ik mezelf niet kon redden. Waarschijnlijk hadden ze gelijk. Jarenlang was mijn huis alleen een plek geweest waar ik na mijn werk naartoe ging om te slapen. En een monument voor mijn permanente verdriet. Jaren die ongemerkt in elkaar waren overgegaan. Pas sinds ik was gestopt met werken en meer tijd aan de kunst was gaan besteden, woonde ik hier echt. Maar zelfs na al die jaren was ik nog steeds niet een van hen, iemand die met recht aanspraak kon maken op deze plek. Voor hen was ik nog steeds een tijdelijke bezoeker. Iemand voor wie ze moesten zorgen.

En beide partijen voelden zich daar wel bij.

2

Sinds enige tijd was ik doordrongen van een groeiende onrust. Het was niet ineens gekomen, eerder in een opeenvolging van langzame stapjes die zo klein waren dat ik het niet had gemerkt. Maar op een dag werd ik me bewust van een geagiteerd gevoel. Alsof er iets was wat ik dringend moest aanpakken. Ik had een sterke behoefte om een zekere ordening aan te brengen in bepaalde elementen van mijn leven. Er was niemand anders bij betrokken, het was iets wat ik alleen voor mezelf moest doen, maar toch leek het van het grootste belang. Daarom snapte ik niet helemaal. Mijn leven was al jaren hetzelfde en ik verwachtte geen ingrijpende veranderingen. Er was niets gebeurd om deze kentering te veroorzaken. Deze onrust.

Maar toch was er blijkbaar iets veranderd. En omdat alles om me heen nog hetzelfde was, moest het in mezelf zitten. Misschien was het een natuurlijk gevolg van het ouder worden, een toenemend besef van de eindigheid van mijn bestaan. Het gevoel was onverbiddelijk: een onafwendbaar proces waaraan ik niet kon ontkomen. Niet dat ik dat wilde. Integendeel, ik verwelkomde het bijna hoopvol.

Ik schreef dat er om me heen niets was veranderd, maar dat is niet helemaal waar. Er was de jongen. Ika. Hij was in mijn leven gekomen, en ik wist niet precies wat ik van zijn aanwezigheid moest denken. Wat voor invloed die op me zou hebben. Of al had gehad. Ik keek maar één week vooruit. Maar

ik kon niet ontkennen dat ik me was gaan verheugen op de donderdagen.

De ruimte om me heen had ook een subtiële verandering ondergaan. Misschien had het onrustige gevoel daar iets mee te maken. Het was alsof ik mezelf en mijn plek in de wereld op een andere manier was gaan waarnemen. Hoewel dat waarschijnlijk het gevolg was van een langdurig proces, was ik nog maar kortgeleden gaan beseffen wat het verschil was: opeens had ik het gevoel dat ik een uitzicht had. Een perspectief dat me eerder had ontbroken. Voor het eerst in mijn leven begon ik mezelf in een soort context te zien. En vreemd genoeg dacht ik dat anderen me ook anders zouden zien. Niet letterlijk – daarvoor waren er te weinig mensen in mijn leven –, maar het was in elk geval een mogelijkheid. Ik had het gevoel dat ik altijd in afgesloten ruimtes had geleefd. Tot voor kort had ik niet naar buiten kunnen kijken en de buitenwereld niet naar binnen. Maar het leek of er plotseling iets was opengescheurd. Het verbaasde me dat ik me niet kwetsbaar voelde. Ik was juist onverklaarbaar hoopvol gestemd. Alsof het positief was dat er deuren waren geopend en beschermlagen waren weggerukt. Misschien hoopte ik dat ik daardoor orde kon scheppen in alles wat er in mijn leven was gebeurd en het als één geheel kon gaan zien. Het was moeilijk te begrijpen waarom dat opeens zo belangrijk was, terwijl ik in het verleden had gedacht dat het om te overleven essentieel was om de deur dicht te trekken achter elke periode in mijn leven.

Ik besepte dat het allemaal een vergeefse exercitie kon blijken. Ik was er helemaal niet van overtuigd dat er orde kon bestaan in het leven van een mens, van welk mens dan ook. Het leven is ongerijmd en niet te bevatten, dat moeten we accepteren en daar moeten we mee leren leven. Maar misschien

hebben we er toch behoefte aan om onze eigen geschiedenis te begrijpen. Om die als een samenhangend geheel te gaan zien.

Ons leven kent een bepaald verloop. De ene gebeurtenis leidt tot de andere. Een handeling heeft gevolgen en die vormen de basis voor onze volgende handeling. Door het zo te bekijken, leggen we causale verbanden tussen de gebeurtenissen in ons leven. Mogelijk zijn die een illusie, maar ik zie er wel het nut van in.

Nu wilde ik dat voor mijn eigen leven doen.

Maar er waren zoveel intriges. Zoveel personages die los van elkaar hadden opgetreden in de drama's waaruit mijn leven bestond. En ze leken elkaar te beïnvloeden, zonder dat je helemaal kon doorzien hoe.

Destijds wist ik al dat absolute zekerheid niet bestaat, over niets. Vroeger dacht ik dat de wetenschap zekerheid bood. Dat er wetenschappelijke wetten bestonden die onveranderlijk waren. Misschien dat ik daarom op school van de exacte vakken hield. En vervolgens medicijnen ben gaan studeren. Eens geloofde ik dat de wetenschap een wereld vol absolute waarheden te bieden had. Maar naarmate ik dieper groef, werden ze steeds minder absoluut. Ook daar traden onbetrouwbaarheden op. Door nieuw onderzoek werden eerdere waarheden ontkracht. En achter elk antwoord en elke verklaring doemde altijd weer een nieuwe onbeantwoorde vraag op. Het was alsof ik gebieden in kaart bracht die me langzamerhand vertrouwd werden en me er tegelijkertijd steeds bewuster van werd dat er verderop een andere, onbekende of onkenbare werkelijkheid lag. Elk antwoord werd gevolgd door een vraagteken. Elke stap bracht me verder het onbekende in. En het onbekende werd steeds groter, terwijl dat wat ik kende leek te krimpen.

Ik woonde al bijna vijftien jaar op deze eenzame, afgelegen

plek. Meestal was ik alleen. Dat vond ik niet erg. Helemaal niet. Daar had ik zelf voor gekozen. Ik denk echter wel dat de afzondering de onzekerheid vergrootte, en intussen had mijn leven enigszins surrealistische trekjes gekregen. Sinds enige tijd merkte ik dat ik naar een manier zocht om de juistheid van mijn herinneringen aan bepaalde gebeurtenissen te staven. Ik verlangde naar een vorm van bevestiging dat mijn herinneringen nog intact waren.

Ik had mijn belangrijkste herinneringen gekoesterd en er angstvallig voor gewaakt dat ze versleten zouden raken of zouden veranderen. Ik had ze allemaal veilig willen bewaren, maar had ze nooit geordend. Ik wist precies waar ze allemaal waren en wat ze bevatten, maar ze hingen min of meer in het luchtledige, los van elkaar. Ik kan niet verklaren waarom ik dat gevoel had. Het was alsof ik ze als een ongesorteerd pakket meedroeg, zodat ze alleen maar een voortdurende last vormden.

In mijn hoofd was de overtuiging gegroeid dat ze misschien makkelijker te dragen zouden zijn als ik ze een voor een tevoorschijn haalde en op de juiste volgorde legde. De pijnlijkste zouden misschien draaglijker worden als ik zag dat ze hoorden bij wat ervoor was geweest en wat erna was gekomen. Ik denk dat ik hoopte op inzicht. En misschien op vergeving. Niet van anderen, maar van mezelf, zodat ik mezelf eindelijk met enig mededogen kon bezien. Niet met liefde, dat verwachtte ik absoluut niet. Geen medelijden, dat wilde ik voor geen prijs. Maar empathie misschien. Voor het kleine meisje van lang geleden. Voor de jonge vrouw die ik was geweest. En voor de vrouw van middelbare leeftijd die ik intussen was geworden.

Ik denk dat ik hoopte dat de herinneringen zouden versmelten tot een begrijpelijk geheel.

En dat ikzelf daardoor uiteindelijk ook heel zou worden.